

NEDL TRANSFER

HN 43TC 2

~~P. 231.1~~

KG 65

Harvard College Library

FROM THE

J. HUNTINGTON WOLCOTT FUND

Established by ROGER WOLCOTT (H. U. 1870), in memory of his father, for "the purchase of books of permanent value, the preference to be given to works of History, Political Economy, and Sociology." (Letter of Roger Wolcott, June 1, 1891.)

Received JAN 27 1902

DE INDISCHE GIDS.

DE INDISCHE GIDS.

Staat- en Letterkundig Maandschrift.

Directeur: C. E. VAN KESTEREN,

MET Veler MEDEWERKING.

ZEVENTIENDE JAARGANG.

I.

AMSTERDAM. — J. H. DE BUSSY. — 1895.

INHOUD VAN DEN ZEVENTIENDEN JAARGANG, EERSTE DEEL.

	Pag.
Zijn er niet te veel Europeesche ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur? door v. K	1
Varia	11
Een Engelsch criticus terechtgewezen. — Een goed rekest over de voorgestelde wijzigingen van het rechtentariel. — Een regeling ten aanzien der boschpolitie. — Accumulatie van betrekkingen op Ternate en elders. — De Lombok-telegrammen van 26 November tot 20 December.	
Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagblad-artikelen	25
Het <i>Handelsblad</i> over de politie op Java. — De <i>Nieuwe Rotterdamsche Courant</i> , het <i>Handelsblad</i> en het <i>Dagblad</i> over de algemeene en financieele politiek van den Minister van Koloniën. — Het <i>Handelsblad</i> over de Minahassa. — Een inzender in <i>Het Vaderland</i> over het lot van ambtenaren die van verlof terugkeeren. — De heer Mr. W. B. Bergsma in het <i>Handelsblad</i> over drankmisbruik in het Indische leger. — Het <i>Dagblad</i> naar aanleiding van de debatten over de Indische begroo-ting. — Het <i>Handelsblad</i> over de Atjeh-plannen van Mr. L. W. C. v. d. Berg. — Het <i>Handelsblad</i> over de landrente op Java en Madoera. — Het <i>Handelsblad</i> over de Militaire school te Meester-Cornelis. — Het <i>Handelsblad</i> over Kareng-Asem. — De heer MacLeod in <i>Het Nieuws van den Dag</i> over schepen voor de verdediging van Ned. Indië en X in het <i>Handelsblad</i> over dezelfde quaestie. — De <i>Amsterdammer</i> over de hulde aan Generaal Vetter. — Het <i>Handelsblad</i> over stuurlieden en machinisten in Indië. — De Heer Dr. W. G. C. Bijvanck in <i>De Gids</i> over onze betrekkingen tot Lombok.	
Een antwoord van den heer De Munnick aan „Een Planter” en den heer Boele	39
De strijd over Palembang als koffieland; door Schmitz du Moulin . .	42
Koloniale Literatuur.	49
Dr. ten Kate's reisverslag over de Timor-groep en Polynesië; door J. Niermeyer. — Bataksche vertellingen van den heer Pleyte; door A. A. Fokker. — De Indische Cultuur Almanak voor 1885. — Bussy's Handboek voor Cultuur- en Handelsonder-nemingen. — Een en ander over Nieuwlandsch-Indië door een Engelschman.	
Wetenschap en Industrie	60
Handel van N. I. met China. — China's thee-handel. — Het zilvervraagstuk en de moderne nijverheid in China. — De cultuur van Manilla-bennep. — De inkom-ten en uitgaven van het Boschwezen in Britsch-Indië. — Frankrijks protectio-nisme en suikerindustrie. — Het tweede Jaarverslag van de Samarangsche Ambachtsschool.	
Bangka en zijne bewoners; door H. Zondervan, IV, V en VI	71
Een Javaansche preek van den Duivel	115
Ethnographische bijzonderheden betreffende de onderafdeeling VIII Kota en VII Loerah. Godsdienst en bijgeloof, I.	117
Het duivelskind; een vertelling uit Voor-Indië door Flora Annie Steel	125
Financiëel Overzicht	143
Het opperbevel over een expeditionaire land- en zeemacht in Neder-landsch-Indië.	
	153

	Pag.
Varia	171
De maatregel tegen de „Deli-Courant” tijdens den resident Michielsens. — Een Bangkanees die geen genade kan vinden. — Een Regeeringsnota betreffende de gebeurtenissen op Lombok, gedurende de eerste dagen na 24 Augustus 1894. — Het einde van de Lombok-expeditie. — Een redevoering van den Oud-Gouverneur-Generaal Pijnacker Hordijk. — Niet naar Karang-Asom? — Geen pachtstelsel op Lombok!	
Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagblad-artikelen	211
De heer Kielstra in <i>De Tijdspiegel</i> over de <i>Veertig Jaren Indischen Dienst</i> van den heer Pruys van der Hoeven. — Het <i>Handelsblad</i> over den barisan van Madoera. — De Van-dag-tot-dag-schrijver in het <i>Handelsblad</i> over Lombok aangelegenheden. — <i>Het Nieuws van den Dag</i> over de vraag hoe Lombok voortaan moet bestuurd worden. — Het <i>Handelsblad</i> over de kennis der Indische geschiedenis. — Het <i>Handelsblad</i> over de Nederlandsche en Indische geldmiddelen. — Het <i>Handelsblad</i> over de politieke toestanden in Indië. — Het <i>Handelsblad</i> over ons optreden op Lombok. — De koloniale kroniek (Lombok, en Atjeh-literatuur) van den heer Quarles van Ufford in <i>De Economist</i> . — Het <i>Handelsblad</i> over bevlouingswerken op Java. — De heer J. F. van Bemmelen in <i>De Gids</i> over het werk van Prof. Haberlandt. — Het <i>Haagsche Dagblad</i> en het <i>Handelsblad</i> , <i>De Tijd</i> , over Lombok en Bali.	
Koloniale Literatuur	222
Prof. Martin's „Reisen in den Molukken” u. s. w.; door F. S. A. de Clercq. — De eerste aflevering van een encyclopaedie van Nederlandsch-Indië; door V. K.	
Wetenschap en Industrie	241
Van der Willigen's tocht dwars door Borneo. — Vuile ziekten en regeeringsbemoeyenis.	
Bangka en zijne bewoners; door H. Zondervan, VIII en IX.	246
De Madoereezen; door J. L. van Gennepe	260
Oude Hollandsche factorijen; door S. Kalf	296
Financiëel Overzicht	327
Is lepra besmettelijk? door A. W. Pulle, officier van gezondheid 1 ^o kl. der Marine	337
De motie van den heer Van Houten; door L. Wessels	345
Varia	363
Overeenkomst met de Radja's van Bangli en Gianjar (Bali). — Japan en de Europeesche bezittingen in 't Oosten. — Het antwoord van den Minister op de rede van den oud-gouverneur-generaal Pijnacker Hordijk. — Onderscheidingen ter zake van de Lombok-expeditie. — De Indische invoerrechten en de Nederlandsche katoendrukkerijen en katoenweverijen. — Een adres in 't belang der suikerindustrie op Java. — Een sprookje omtrent priesterraden.	
Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagblad-artikelen	383
De Van-dag-tot-dag-schrijver in het <i>Handelsblad</i> over de vraag hoe de erfenis der Compagnie bestuurd wordt. — Het <i>Handelsblad</i> over de motie van den heer Farncombe Sanders. — Het <i>Handelsblad</i> , over de zelfstandigheid van den Gouverneur-Generaal. — B. v. R. in het <i>Handelsblad</i> over de kennis van Indië. — X. in <i>Het Vaderland</i> en het <i>Handelsblad</i> over de marine voor Lombok. — C. in <i>De Amsterdamer</i> over den invloed der suikercrisis op de koloniale fabricatie. — Het <i>Handelsblad</i> over een les van de Banda-eilanden. — M. M. in <i>Het Vaderland</i> over den geneeskundigen dienst bij het Indische leger. — W. in de <i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i> over uitbreiding van het leger in Indië. — X. in het <i>Handelsblad</i> over het eerste regeeringsjaar van den Gouv.-Gen. Van der Wijck. — De heer Buis in het <i>Handelsblad</i> over het beleid in Lombok. — C. in <i>De Amsterdamer</i> over 's Ryks plantentuin te Buitenzorg, en critiek tegen dit artikel. — X. in het <i>Handelsblad</i> over het artilleriematerieel op Lombok. — De Van-dag-tot-dag-schrijver in het <i>Handelsblad</i> over de Militaire Willemsorde toegekend ook aan Inlanders. — Het <i>Handelsblad</i> over de motie aangaande de suikercultuur in Indië. — Een officier in het <i>Handelsblad</i> over den heer Borgesius en de Lombok-expeditie. — De heer C. van der Pol in de <i>Vragen des Tijds</i> over de opleiding der Indo-Europeesche jeugd. — De Heer Hugo de Vries in <i>De Gids</i> over de proefstations voor suikerriet op Java.	
Koloniale Literatuur	399
Een boekje voor den inlandschen soldaat in Indië. — Het „Dagh-register” van 1895.	

	Pag.
De heer Fokker en de Bataksche vertellingen, door C. Pleyte Wzn.; met een slotwoord van den heer Fokker.	406
De heer Cordes over het Boschwezen in Indië, door A. H. Berkhout; met een slotwoord van den heer Cordes.	412
Wetenschap en Industrie	421
Is melaatschheid besmettelijk? — Latah. — De blindheid onder de Javanen. — De muntsluiting en de nieuwe invoerrechten in Britsch-Indië. — Duitschlands handelsverkeer met Engelsch-Indië en Oost-Azië. — De bevolking van Frankrijks koloniaal gebied. — Het handelsverkeer op de Ivoorkust. — Theecultuur in Rusland. — Verdeeling van gemeentelijk grondbezit.	
Bangka en zijne bewoners; door H. Zondervan, X.	432
Financiëel Overzicht	464
Cijnsheffing bij Mijnc concessies; door Renier D. Verbeek.	473
Eenige opmerkingen betreffende de irrigatie op Java, in verband met de rentabiliteit en het beheer van irrigatiewerken; door Saltet, Ingenieur B. O. W.	507
Krankzinnigen-verpleging in Nederlandsch-Indië; door J. Wm. Hofmann, arts, geneesheer voor de krankzinnigen-verpleging in N.-I. (op non-activiteit).	526
Varia	539
Overeenkomsten met de vorsten van III Moekims Megoi en de Moekim Bambi, van Mangging en Bacoëh, van Soewak, Tangan-Tangan-Tjoet, Tangan-Tangan-Kajoet en Lok Pahoe Noord, en van Kroeng Pasi (Gedong). — De samenwerking van zee- en landmacht bij Lombok. — De vijandelijkheden tegen de grensstammen van Voor-Indië.	
Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagblad-artikelen	555
De <i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i> over de Costa-Rica-Packet. — <i>Het Handelsblad</i> over de inkomsten der Indische ambtenaren. — C* in <i>De Amsterdamer</i> over de koloniale suikercrisis. — <i>Het Handelsblad</i> over de suikercrisis. — Dupliek van C* in <i>De Amsterdamer</i> . — De Van-dag-tot-dag-schrijver in <i>het Handelsblad</i> over den vooruitgang in tabak. — Een Indisch officier in <i>het Handelsblad</i> over een Indisch legerbelang. — <i>Het Handelsblad</i> over financiële regelingen voor Sumatra's Westkust, en over de vruchten van een monopolie. — <i>Het Handelsblad</i> over spoorwegtarieven voor suikervervoer op Java. — <i>Het Handelsblad</i> over een koeli-ordonnantie voor Java. — <i>Het Handelsblad</i> over het uitvoerrecht op Java-suiker.	
Koloniale Literatuur	563
De inlandsche vrouw in Indië; door C. — Een inlander van Madras over het Britsch-Indisch beheer; door v. K.	
Een geruststelling voor de leden van het Koninklijk Instituut v. T., L.- en Volkenkunde van N.-I.; door De Clercq	574
Wetenschap en Industrie	575
Steenkolenproductie van Britsch-Indië sinds 1883. — Rietsap-defecatie met chloorbarium. — Eenige bijzonderheden uit het nieuwe Jaarverslag van de Britsch-Indische spoorwegen. — Handelsverkeer tusschen Nederlandsch- en Britsch-Indië — Statistische gegevens aangaande Britsch Nieuw-Guinea.	
Bangka en zijne bewoners; door H. Zondervan, XI.	584
Financiëel Overzicht	601
Ter herinnering aan P. J. Veth; door Prof. H. Kern	609
Bij den dood van Mr. W. K. Baron van Dedem; door v. K.	614
Een nieuwe schetskaart van Timor in verband met een nieuw voorstel tot grensregeling; door H. J. Grijzen	619
De resultaten van het inlandsch onderwijs in de jaren 1888—1892; door F. S. A. de Clercq	626

	Pag.
Varia	642
Overeenkomst met den radja van Langkat. — Een adres van het Algemeen Syndicaat van suikerfabrieken op Java. — Gedachtenwisseling tusschen Minister en Kamer over de suikererisis. — Lombok-décoratiën. — Is uitbreiding van het Indische leger noodig? — Koffo-industrie in de Minahassa.	
Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagblad-artikelen	668
De Van-dag-tot-dag-schrijver in het <i>Handelsblad</i> over het Indisch Militaire Tijdschrift. — Het <i>Handelsblad</i> over eten en drinken in Indië — N. N. en de heer Deen in de <i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i> over onze gedragslijn op Atjeh. — Het <i>Handelsblad</i> over opium op Lombok. — De koloniale kroniek (twee jubileëën, het Aardrijksk. Gen., een naschrift, enz.) in <i>De Economist</i> . — Het <i>Handelsblad</i> over samenwerking van het Plein en Buitenzorg. — De <i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i> over de schorsing van het uitvoerrecht op suiker. — De Van-dag-tot-dag-schrijver in het <i>Handelsblad</i> over den vooruitgang van Madoera onder ons gezag. — Het <i>Handelsblad</i> over alcohol en opium. — Het <i>Handelsblad</i> over het zoogenaamde administratiefkapitaal. — De heer H. A. Meppelink in de <i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i> over Indische comptabiliteit. — Het <i>Haagsche Dagblad</i> over den Atjeh-oorlog. — Het <i>Handelsblad</i> over de militaire school te Meester Cornelis. — Het <i>Handelsblad</i> over de duiten-questie. — De Van-dag-tot-dag-schrijver in het <i>Handelsblad</i> en Toeridjé in <i>Het Nieuws van den Dag</i> over de eerste reis der Nederlanders naar Indië. — X in <i>Het Vaderland</i> over de vermindering van het zeetraktement bij de Marine. — X in het <i>Handelsblad</i> over het Indisch Militair weduwen- en weezenfonds. — Het <i>Handelsblad</i> over de vraag of Indië verwaarloosd wordt. — Een inzender in de <i>Nieuwe Rotterdamse Courant</i> over de Algemeene Secretarie. — Eene brochure van den heer Mr. A. E. Bles over de Costa-Rica-Packet-zaak.	
Een laatste woord met betrekking tot het oeconomisch verslag over 1892, van den Gouverneur de Munnick; door R. Boele	680
Koloniale Literatuur.	682
Avonturen van een Engelschman in den Compagniestijd. — Een studie over de evolutie van het huwelijk. — Een Maleisch boekje over cholera. — Een boekje van Dr. K. W. van Gerkom over de tabak.	
Wetenschap en Industrie	686
De suikerhandel aan de Clyde. — Een Franschman over Duitsch-Afrika. — De opiumregie in Tonkin.	
Celosse, een Indisch kind	691
De pupillenschool te Gombong; door J. M. Roskopf	695
Bangka en zijne bewoners; door H. Zondervan, XII.	700
Stamford Raffles te Benkoelen; door S. Kaff, I.	705
De wraak der orang-hoetans	724
Financiëel Overzicht	730
Johan Christiaan Neurdenburg	737
Boschbouw op Java; door W. van der Haas, houtvester.	738
Gouvernements-koffiecultuur op Sumatra's Westkust; door J. 't Sas, I.	743
Varia	752
Overeenkomsten met den radja van Pegatan en Koesan en met den sultan van Goenoeng-Taboer. — Een nieuw wetsontwerp voor een rechtstreeksche spoorwegverbinding tusschen Tarik en Soeralaja-Kalimas. — Een wetsontwerp voor een spoorwegverbinding tusschen Fort de Kock en Pajakombo. — Een wetsontwerp tot invoering van rechtstreeksch bestuur op Lombok. — Debatten in de Eerste Kamer over de schorsing van het uitvoerrecht op suiker. — Reorganisatie van de Rijkslandbouwschool. — De afgetreden legercommandant en de Lombok-expeditie.	
Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschrift- en Dagblad-artikelen	790
De heer Dr. Bijvanek in <i>De Gids</i> over onze betrekkingen tot Lombok. — Het <i>Handelsblad</i> over ons Indisch rijk. — Replik van den heer Hora Sicama in het <i>Handelsblad</i> tegen het artikel in die courant den 5den April geschreven. — Het <i>Handelsblad</i> over het voordeel van bevoeiingswerken. — Het <i>Haagsche Dagblad</i> over de schorsing van het uitvoerrecht op de suiker en de Indische finantiën. — Het <i>Handelsblad</i> over de gouvernements-indigoteelt op Java. — Het <i>Handelsblad</i> over een monopolie in Indië. — Het <i>Handelsblad</i> over de suikercultuur op Java. — Het <i>Handelsblad</i> over het Europeesch lager onderwijs in Indië. — <i>Het Nieuws</i>	

	Pag.
<i>van den Dag</i> over den oud-Minister wijlen Baron van Dedem. — <i>Het Handelsblad</i> over de opleidingsplaats der Indische ambtenaren. — <i>Het Handelsblad</i> over de contrôleurs in Indië. — <i>Het Handelsblad</i> over den spoorweg Tarik—Soerabaja.	
Koloniale Literatuur	798
Het paard bij het Maleische ras. — De hoogvlakte van het Jang-gebergte. — Een Oost-Indische krijgsgeschiedenis. — Van St. Louis naar Tripoli. — Marcel Dubois' „Systèmes coloniaux“.	
Wetenschap en Industrie	810
Het Koloniaal Verslag over Dr. Snouck Hurgronje's werk „De Atjehers.“ — De proef met de opiumregie. — Is ontwouding zoo bedenkelijk? — Invoeren van Groot-Britannië in Nederlandsch-Indië. — Wat Cuba Spanje kost en opbrengt. — Het geven van namen aan de kinderen bij de Bataks.	
De eerste vijf en twintig jaar van de „Nederland“	821
Over koffiecultuur in Palembang; door R. Hagenaar Jr.	826
Stamford Raffles te Benkoelen; door S. Kalf, II	828
Bangka en zijne bewoners; door H. Zondervan, XIII	843
De Nederlanders op Mauritius en Madagascar; door Dr. K. Heeringa, I.	864
Financiëel Overzicht	893

Een nieuwe schetskaart van Timor in verband met een nieuw voorstel tot grensregeling;

DOOR

H. J. GRIJZEN.

Bij het lezen van het artikel van J. F. N. over „een grensregeling tusschen Nederlandsch-Timor en Portugeesch-Timor” in „De Indische Gids” van Augustus 1894, trokken twee zaken mijne opmerkzaamheid; ten eerste het gering verband dat er bestaat tusschen titel en inhoud (over de grensregeling toch wordt slechts zeer terloops gesproken), en ten tweede de onjuistheden in het stuk, en vooral in de schetskaart.

Het is met dit schrijven voornamelijk mijne bedoeling, die onjuistheden aan te toonen, terwijl ik er tevens een enkel woord in verband met een eventueele nieuwe grensregeling wensch bij te voegen.

De grootste fout in het kaartje van N. bestaat wel hierin, dat hij Lamakitoe als een tot Nederlandsch-, en Lamaksanoeloe als een tot Portugeesch-Timor behoorend landschap beschouwt.

Juist het omgekeerde is waar, hetgeen o. a. blijkt uit het tractaat met Portugal van den 20sten Augustus 1859 (vide *Staatsblad* 1860, no. 101).

Ook wat de onderlinge ligging der verschillende rijkjes van Beloe betreft, valt er tusschen het kaartje van den heer N. en het kaartje dat ik hierbij aanbied, onderscheid waar te nemen.

Ik zou niet gaarne willen beweren, dat het door mij vervaardigde op nauwkeurigheid kan aanspraak maken, doch ik durf constateeren, dat het een betere voorstelling van den toestand geeft dan dat van den heer N., daar het voor een deel berust op gegevens, onlangs

door mij op een reis midden door Nederlandsch-Timor verkregen.

N. noemt als grensstaatjes met Portugeesch-Timor: Djeniloe, Silawang, Fialarang, Lamakitoe, Maoekatar, Lamaknen, Lakekoen en Waiwikoe-Waihale.

Het tractaat van 1859 daarentegen spreekt van Djeniloe, Silawang, Fialarang, Naitimoe, Mandoe, Dirma, Lamaksanoeloe, Lamaknèn en Lakekoen, hetgeen bijna juist is; alleen behoort Djeniloe niet te worden genoemd, daar het van Portugeesch-Timor wordt gescheiden door Silawang, dat zich tot aan de Noordkust uitstrekt.

De bewoners van Nederlandsch-Timor kunnen in drie hoofdgroepen worden verdeeld, t. w. de Beloeneezen, die een groot deel der onderafdeeling Beloe bewonen, de Timoreezen, die in de onderafdeelingen Babaoe en Amfoang, en in een gedeelte van Koepang verblijf houden, en de Koepangers, die ook in laatstgenoemde onderafdeeling, met name op het eiland Semaœe, gevestigd zijn, en wier aantal verreweg het geringst is. Deze drie groepen onderscheiden zich voornamelijk, wat de taal betreft; elk dezer groepen heeft een taal die voor de andere geheel onverstaaubar is. De bewoners van het eiland Semaœe behooren dan ook niet, zooals de heer N. beweert, tot de Eui-Names, doch vormen een afzonderlijke groep.

De taal der Beloeneezen heet „tettong”, en wordt ook door een deel der bewoners van Portugeesch-Timor gesproken.

Beloe bestaat uit de volgende landschappen: Djeniloe, Harneno, Bebokki, Insana, Lidak, Silawang, Fialarang, Lamaknen, Lamaksanoeloe, Makir, Maoekatar, Naitimoe, Koessa, Mandoe, Teoen, Dirma, Wewain, Sanlea, Bambani, Nenometan, Lakekoen, Waiwikoe-Waihale, Bebottien, Haitimoe en Fatœe Aroein.

Er is een tijd geweest, waarin al deze landschappen en een deel van Portugeesch-Timor tot het gebied van den vorst of „Meromak Owan” (d. i.: zone Gods) van Waiwikoe-Waihale behoorden. Volgens de overlevering zou zijn macht zich zelfs eens over Groot Sonnebait (d. i.: Amakono en Mollo) hebben uitgestrekt. Van dit groote rijk is weinig overgebleven. De vorst van Waiwikoe-Waihale zetelt thans te Waihale; zijn direct gebied is slechts klein, en strekt zich langs de Zuidkust uit. De omringende landschappen — d. w. z. de laatste 10 der hierboven genoemde — erkennen echter nog altijd zijn suprematie; zij vormen saam een gebied dat men met den naam van „Lioraij” aanduidt, een woord dat tevens de titel is van den te Fatœe Aroein zetelenden vorst, die

als de uitvoerder van de bevelen van den Meromak Owan kan beschouwd worden. De rijkjes welke in de noordelijke helft der onderafdeeling liggen, hebben zich bijna geheel onafhankelijk van dezen laatste weten te maken. Een geringe belasting in natura is veelal nog de eenige band, die hen aan dien vorst bindt, en het is reeds voorgekomen dat ook het opbrengen daarvan geweigerd werd.

Behalve deze verhouding der Beloesche rijkjes tot Waiwikoe-Waihale, bestaan er nog tal van ingewikkelde verhoudingen tusschen die rijkjes onderling.

Bebokki, Fialarang en Insana kunnen, na de Lioraj, als de voornaamste landschappen beschouwd worden.

Het is niet juist, thans nog van de Lioraj van Groot Sonnebait te spreken. Sedert een tiental jaren bestaat een dergelijke titularis niet meer; zijn rijk heeft zich gesplitst en wordt tegenwoordig bestuurd door vier fettors, t. w.: die van Amakono (of Miomaffo) en die van Besiana, Netpala en Noenbena, welke drie rijkjes te zamen het landschap Mollo vormen.

Het gebied van den radja van Koepang strekte zich vroeger langs de geheele baai van Koepang uit, en grensde aan Amarassi, en het tegenwoordige Amabi-Oifetto, Manoebait en Takaip.

Deels tengevolge van de komst der Portugeezen en Hollanders, deels tengevolge van die der z.g. „radja menoempang” en der talrijke Rotineesche en Savoeneesche kolonisten, ging zijn macht echter achteruit. Zijn tegenwoordig gebied bepaalt zich voornamelijk tot het eiland Semaœ, waar ook de radja, die vroeger te Koepang woonde, thans is gevestigd. De rest van het oude rijk wordt als „tanah kompanie” beschouwd.

De zoeven bedoelde radja menoempang zijn die van Tabenœ, Amabi en Sonnebait Ketjil.

Zij zijn respectievelijk afkomstig van Timaoe (in Amfoang), Sikki (in Amanoebang) en Groot Sonnebait.

Omtrent de reden van hun vestiging nabij Koepang bestaan twee lezingen. Volgens de eerste zijn zij familieleden van de vorsten der evengenoemde streken en werden zij tengevolge van oorlogen en twisten uit hunne landen verdreven, waarna zij zich in de meer rustige omgeving van Koepang vestigden, en van den radja van Koepang toestemming verkregen, er te blijven wonen, doch zonder dat hun grond in eigendom werd afgestaan. Later werden zij door de Compagnie als radja aangesteld.

Volgens de tweede lezing zijn zij door hunne vorsten naar Koepang gezonden, om als vertegenwoordigers bij de Compagnie dienst te doen en voor deze de noodige heerendiensten te verrichten.

De eerste lezing kunnen wij als de ware beschouwen, doch dit sluit niet uit, dat de radja menoempang later voor de Compagnie heerendiensten hebben moeten verrichten.

De radja van Foenai is oorspronkelijk een onderhoofd van die van Koepang geweest en behoort dus niet tot deze categorie.

Onjuist is het ook, dat Amabi en Amabi-Oifetto of Oifetto denzelfden persoon tot vorst hebben. Aan het hoofd van Amabi staat een radja, aan dat van Oifetto een fettor, die geheel onafhankelijk van elkaar zijn en alleen het land hunner afkomst, Sikki, gemeen hebben. De fettor van Oifetto kan als een fettor menoempang van Amarassi beschouwd worden, daar hem bij zijn komst in die streken zijn tegenwoordig rijk door den radja van dit landschap als woonplaats werd aangewezen.

Het tractaat van 20 Augustus 1859 spreekt van een Portugeesche enclave in Nederlandsch-Timor, met name Oikoessi, die zou bestaan uit de landschappen Ambenoe, Oikoessi en Noimoeti. Dit is verkeerd. Er zijn twee enclaves, nl. Oikoessi en Noimoeti.

Oikoessi ligt aan het Noorderstrand van Timor, bestaat uit de landschappen Oikoessi, Ambenoe en Soetrana, en wordt begrensd door Insana, Toenbaba, Amakono (of Miomafto) en Amfoang. Van uit zee gezien, vertoont deze enclave zich als een dor, woest bergland, dat op de meeste plaatsen tot zeer nabij de zee reikt, en voor slechts weinig kustland plaats laat. Van uit Insana of Bobokki heeft het land hetzelfde treurige aanzien. — De radja van Oikoessi schijnt een niet zeer volgzaam onderdaan van het Portugeesche Gouvernement te zijn, reeds dikwijls heeft hij zich onwillig betoond en dit jaar werd hij naar Dilly medegevoerd en daar eenigen tijd voor straf aangehouden.

Noimoeti, de tweede enclave, ligt niet, zooals N. zegt, midden in Amakono, doch wordt begrensd door Amakono, Amanoebang, Nenometan en Insana. Het wordt door een rivier van denzelfden naam doorsneden; en bestaat deels uit vlak land, deels uit laag bergterrein dat met tallooze kajoepoetih-boomen is begroeid. Het vlakke land, waar veel toewak-palmen worden aangetroffen, is althans voor een deel geschikt voor den aanleg van sawahs.

De bevolking bestaat uit een saamraapsel van lieden uit de

verschillende deelen van den Timor-archipel en is aan den radja van Oikoessi onderhoorig. De haar door den heer N. gegeven naam van geboefte komt haar met recht toe; diefachtigheid, dronkenschap en speelzucht zijn hare meest in het oog springende eigenschappen.

N. wijst de enclaves Oikoessi en Noimoeti aan als de landschappen die ter verkrijging van een eenvoudiger grenslijn aan Nederland behooren te worden afgestaan; hierop valt niets af te dingen, doch de schrijver stelt zich de aan dien afstand voor ons verbonden voordeelen, indien deze al mochten bestaan, sterk overdreven voor.

Ten eerste zal het overnemen van Oikoessi, alleen en op zich zelve, geen invloed hebben op den strijd tusschen Toenbaba en Ambenoe, daar het de twistende partijen uit den aard der zaak geheel onverschillig is, of de tegenpartij al dan niet onder hetzelfde Gouvernement ressorteert. Om de quaestie te beëindigen zou bovendien onze tusschenkomst noodig zijn, en deze is ook thans in overleg met den Gouverneur van Dilly niet onmogelijk. Daarboven is de zaak van gering belang; zij is een van de talrijke verwickelingen die er op Timor heerschen, en waaraan men door het woord „oorlog” een veel te groote beteekenis toekent.

Ten tweede is het gevaar dat Oikoessi en Soetrana concurrenten van Koepang zullen worden op zijn minst genomen zeer twijfelachtig. Wanneer toch hunne ligging zulk een vrees wettigde, zou die concurrentie zich reeds lang hebben moeten doen gevoelen, want deze kampongs bestaan reeds een paar eeuwen. Bovendien worden in alle plaatsen die onder het Portugeesch Gouvernement staan in- en uitvoerrechten geheven, hetgeen in de Nederlandsche strandplaatsen niet het geval is.

Ten derde zouden de veediefstallen op Timor in het geheel niet verminderen, daar men het gestolen vee, indien men het zelf niet in bezit houdt, overal elders dan in Oikoessi even goed van de hand kan zetten.

Ten vierde zou de arakhandel eer vóór- dan achteruitgaan, daar ons Gouvernement in Oikoessi waarschijnlijk evenmin als in de andere plaatsen van ons gebied invoerrechten op arak zou vorderen, hetgeen onder de Portugeezen wèl het geval is.

Ik wil met het voorafgaande niet zeggen dat er aan het overnemen van de enclaves absoluut geen voordeelen verbonden zijn; de vereenvoudiging van de grens tusschen Nederlandsch- en Por-

tugeesch-Timor is reeds een zaak van gewicht; doch ik wensch te waarschuwen tegen overschatting van het belang dat wij bij die overname zouden hebben, en behalve op hetgeen vóór, ook op hetgeen tégen de overname van Oikoessi te zeggen valt, wijzen.

Daarbij dient niet vergeten te worden dat Oikoessi en Noimoeti wegens hunne afgezonderde ligging en de (op zijn zachtst genomen) geringe meegaandheid van den radja, weinig of in het geheel geen waarde voor Portugal hebben. Het komt mij zelfs niet al te gewaagd voor, te beweren, dat de enclaves slechts lastposten voor dit rijk zijn. Noimoeti b. v. is reeds sinds jaren niet meer door een Portugeesch ambtenaar bezocht geworden. Het blijft verder de groote vraag, of Oikoessi, eenmaal bij Nederlandsch-Timor gevoegd zijnde, zich jegens ons Gouvernement gunstiger gezind zou toonen dan jegens Portugal het geval is, waartegen overstaat dat de staatjes in het Oosten van Beloe gelegen en waarvan wij bij ruiling van grondgebied er een of meer aan Portugal zouden moeten afstaan, tegenwoordig geen redenen tot klagen geven.

Afgaande op wat ik van verschillende zijden vernomen heb, schijnen de Portugeezen te Dilly het niet onmogelijk te vinden, dat van onze zijde, behalve eenige landschappen in Beloe, ook Atapoepoe voor hunne enclaves in ruil zal worden gegeven. Het bezit van laatstgenoemde plaats zou hen meester maken van den geheelen handel in de onderafdeeling Beloe en van dien in vele Portugeesche landschappen die hun waren thans langs Atapoepoe vervoeren.

Wij zouden mijns inziens daarmede een minder goeden ruil doen. Beter zou het mij voorkomen om, indien van onze zijde eenmaal mocht besloten worden tot het overnemen van de enclaves, daarvoor aan Portugal eenige landschappen aan den Oostkant van Beloe af te staan, b. v. Lamaknen, Lamaksanoeloe, Makir en Maukatar. Daardoor zou de waarde van de geruilde streken van weerszijden ongeveer gelijk zijn, en zou het hoofddoel, het verkrijgen van een zoo eenvoudig mogelijke grenslijn, bereikt worden. De drie eerstgenoemde landjes toch strekken zich eenigszins als een schiereiland in het tegenwoordige Portugeesche Timor uit, terwijl Maukatar een enclave in dat gebied vormt. Deze enclave, die niet zeer ver van Timors zuiderstrand is gelegen, bestaat uit de landschappen Bedabeen, Okkes en Nohoroewa, waarvan de beide laatstgenoemde

onder de suprematie van Bedabeen staan. Maukatar wordt van de rest van Nederlandsch-Timor gescheiden door het landschap Korontow dat aan Lamaknèn grenst en onder de heerschappij van Lamakitoe staat.

Dat een ruiling van grondgebied een dringende noodzakelijkheid zoude zijn, komt mij intusschen wel eenigszins twijfelachtig voor.

Of zij werkelijk al dan niet wenschelijk is zou ik, vooral met het oog op de weinige bekendheid met de toestanden in Oekoessi, vooralsnog niet durven beantwoorden. Een grondig onderzoek, daarnaar door een te benoemen commissie in te stellen, zal in dat opzicht uitspraak moeten doen.

~~DUPLICATE~~

